

Екологічне право

УДК 349.6

Савчук Олена Олександрівна

кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого;

науковий співробітник

НДІ ПЗІР Національної академії правових наук України

Савчук Елена Александровна

кандидат юридических наук, ассистент кафедры экологического права

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого;

научный сотрудник

НИИ ПОИР Национальной академии правовых наук Украины

Savchuk Olena

PhD, Assistant of the Department of Environmental Law

Yaroslav Mudryi National Law University;

Scientific Associate

Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the

Innovative Development of the National Academy of Law Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0003-3299-7936

Корнієнко Ангеліна Юрїївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Корниенко Ангелина Юрьевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Korniienko Anhelina

*Student of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

Мітько Михайло Васильович

*студент
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Митько Михаил Васильевич

*студент
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Mitko Mykhailo

*Student of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЩОДО ВИРІШЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ
МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ПО РЕШЕНИЮ
ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ
INTERNATIONAL LEGAL COOPERATION ON ENVIRONMENTAL
ISSUES**

***Анотація.** У статті розглядаються різні аспекти міжнародного співробітництва держав у вирішенні глобальних проблем, пов'язаних із екологією, питання правового регулювання екологічної ситуації у світі, запровадження відповідних засобів для забезпечення екологічної безпеки на різних рівнях та здійснення заходів для нівелювання негативного впливу людини на природу.*

Першим аспектом міжнародного співробітництва є його інституційна складова, тобто створення державами загальних для них міжнародних інституцій, такі як ООН, Рада Європи, ЄС, діяльність яких, зокрема, спрямована на врегулювання екологічної ситуації на відповідних територіях, що залежить від рівня діяльності таких організацій. Важливим моментом тут також є створення фондів та реалізація певних заходів щодо досягнення зазначеної мети.

Іншим аспектом такої діяльності є нормативне врегулювання діяльності держав у процесі вирішення цих проблем. Тобто на міжнародному рівні та рівні окремої держави повинні існувати нормативно-правові акти, які б з урахуванням передового досвіду визначали методи, засоби та заходи вирішення екологічних проблем.

Україна є суверенною, правовою та незалежною державою, яка самостійно визначає свій зовнішньо- та внутрішньополітичний курс єдиним законодавчим органом влади, є членом багатьох міжнародних організацій, ратифікує та імплементує міжнародно-правові норми у національне законодавство, що відповідає взятим на неї міжнародних зобов'язань щодо покращення екологічної ситуації в країні. Тому, у роботі також проаналізовано проблеми, що виникають при впровадженні прийнятих міжнародно-правових актів та питання імплементації цих актів у законодавство України.

Ключові слова: *міжнародне співробітництво, економічна криза, навколишнє середовище, екологічні проблеми, зелений курс.*

Анотація. *В статті розглядаються різні аспекти міжнародного співробітництва держав у вирішенні глобальних проблем, пов'язаних з екологією, питання правового регулювання екологічної ситуації.*

ситуации в мире, задействования соответствующих средств для обеспечения экологической безопасности на различных уровнях и осуществления мер для нивелирования негативного влияния человека на природу.

Первым аспектом международного сотрудничества является его институциональная составляющая, то есть создание государствами общий для них международных институтов, таких как ООН, Совет Европы, ЕС, деятельность которых, в частности, направлена на урегулирование экологической ситуации на соответствующих территориях, что зависит от уровня деятельности таких организаций. Важным моментом здесь также является создание фондов и реализация определенных мероприятий по достижению указанной цели.

Другим аспектом такой деятельности является нормативное урегулирование деятельности государств в процессе решения этих проблем. То есть на международном уровне и уровне отдельного государства должны существовать нормативно-правовые акты, которые бы с учетом передового опыта определяли методы, средства и мероприятия для решения экологических проблем.

Украина является суверенным, правовым и независимым государством, самостоятельно определяет свой внешне- и внутривнутриполитический курс единственным законодательным органом власти, является членом многих международных организаций, ратифицирует и имплементирует международно-правовые нормы в национальное законодательство, что соответствует взятым на нее международным обязательствам по улучшению экологической ситуации в стране. Поэтому, в работе также проанализированы проблемы, возникающие при внедрении принятых международно-правовых актов и вопросы имплементации этих актов в законодательство Украины.

Ключевые слова: международное сотрудничество, экономический кризис, окружающая среда, экологические проблемы, зеленый курс.

Summary. *The article describes various aspects of international cooperation of states in solving global environmental problems; issues of legal regulation of the environmental situation in the world, the introduction of appropriate means to ensure environmental safety at different levels and the implementation of measures to reduce the negative impact of man on nature.*

Institutional component is the first aspect of international cooperation that is, the creation of common international institutions by states, such as the UN, Council of Europe, the EU, whose activities, in particular, are aimed at resolving the environmental problems in the respective territories, which depends on the level of activity of such organizations . The creation of funds and the implementation of certain measures to achieve this goal is also an important point here.

Legal regulation of the activities of states in the process of solving these problems is another aspect of such activities. That is, there should be legal acts which take into account best practices and determine methods, means and measures for solving environmental problems at the international level and the level of an individual state.

Ukraine is a sovereign, legal and independent state, independently determines its foreign and domestic policies by the only legislative body; is a member of many international organizations; ratifies and implements international legal norms in national legislation, which is consistent with its international obligations to improve the environmental situation in the country. Therefore, this article also analyzes the problems that arise because of the adopted international legal acts implementation and the issues of implementing these acts in the legislation of Ukraine.

Key words: *international cooperation, economic crisis, environment, environmental problems, green deal.*

Постановка проблеми. XXI століття характеризується загостренням екологічної ситуації у світі. Екологічні проблеми, такі як забруднення вод та повітря, деградація земель, зменшення біорізноманіття, зміна клімату, утилізація відходів, знеліснення, опустелення, вимирання різних видів живих істот мають не локальний, а глобальний характер. Аналізуючи масштабність екологічних проблем, можна дійти висновку, що діяльність окремих держав є недостатньою для їх вирішення. Погіршенню ситуації також сприяє діяльність окремих держав, які переймаються своєю економікою більше, ніж екологічною ситуацією у світі. Наприклад, США заявила про вихід із Паризьких домовленостей, чим підриває засновану систему протидії шкідливим викидам у атмосферу. Тому, як вихід із такої ситуації, вбачається об'єднання держав та скоординоване співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання співробітництва держав при вирішенні екологічних проблем досліджувалися такими вченими, як Г. Г. Білак [5], М.Т. Гаврильців [6], А. П. Гетьман [7], Л. І. Гладка [8], Т. М. Остапчук [11], В. Ф. Савченко [15], Т. Ю. Туниця [17], Н. Я. Шпарик [22]. Оскільки дана проблема наразі є досить розповсюдженою, то її подальше наукове дослідження вважається доцільним.

Метою статті є аналіз міжнародної системи співпраці держав в екологічній сфері, дослідження та визначення шляхів участі України в такій системі та визначення основних напрямків спільних дій держав на міжнародному рівні та характер внутрішньодержавної політики у зазначеному напрямі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим стороною у міжнародному співробітництві в галузі охорони природного середовища є її нормативний аспект, тобто розробка, прийняття, реалізація відповідних правових норм як на міжнародному, так і на національному рівні. Адже, як зазначає А. П. Гетьман: «Саме усвідомлення на загальнопланетарному рівні необхідності забезпечення екологічної безпеки в інтересах нинішнього й майбутніх поколінь як принципу екологічної політики сучасних держав і складника їх відповідальності перед людиною зумовили загальносвітовий рух з охорони довкілля» [7. с.75].

Так, на міжнаціональному рівні було прийнято багато міжнародно-правових актів, метою яких є зосередження спільних зусиль держав щодо захисту та відновлення екології. Серед таких актів можна виділити, Конвенція про біологічне різноманіття 1992 р. та протоколи до неї; Базельську конвенцію про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням 1989 р.; Рамкову конвенцію про зміну клімату, Конвенцію про охорону озонного шару 1985 року; Конвенцію про транскордонний вплив промислових аварій 1992 року та багато інших.

З цього приводу, М. Т. Гаврильців наголошує, що «сьогодні екологічні проблеми вийшли за межі конкретної держави й набули глобального характеру. Необхідність міжнародно-правового регулювання зумовлена тим, що природа не визнає меж окремої держави. Вирішення глобальних проблем передбачає міжнародне співробітництво» [6, с.131].

Варто зазначити, що центральне місце на світовій арені щодо консолідації зусиль держав посідає ООН. На переконання О. О. Чижденко «основний тягар забезпечення реалізації політики, спрямованої на охорону навколишнього природного середовища, беруть на себе міжнародні організації» [21]. Так, великий вплив справило прийняття у 2015 на саміті ООН

з питань сталого розвитку Цілей сталого розвитку, які визначили основні напрямки діяльності країн-учасниць до 2030 року, де велика увага приділена саме подоланню негативних наслідків для екології. Україна активно бере участь реалізації цих положень, представляючи національну доповідь.

У 2019 році було видано Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», яким підтримано прийняті Цілі та визначено подальші дії державних органів щодо їх виконання [14]. У цій міжнародній організації було прийнято ще один важливий акт - Стратегічний план ПРООН на 2018-2021 роки, де йдеться про сприяння досягненню екологічної стабільності та отримання екологічно чистих джерел енергії [16].

Україна як учасник міжнародних відносин активно укладає міжнародні угоди в галузі охорони довкілля. Адже, на думку Л. І. Глаткої: «на сьогоднішній день в Україні спостерігається глибока еколого-економічна криза, яка зумовлена високим рівнем концентрації промислового виробництва та сільського господарства, нераціональним використанням природних ресурсів протягом десятиріч та закономірностями функціонування адміністративно-командної економіки колишнього СРСР. Були допущені серйозні помилки в комплексному використанні природних ресурсів, та нарощуванні продуктивних сил, яке мало тільки споживчий характер використання та здійснювалось практично без урахування екологічних наслідків. Недостатня увага приділялася управлінню охороною природи та контролю за якістю природного середовища» [8, с.73].

Так, у 1993 році між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина було укладено угоду про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища, яка спрямована на вивчення небезпечного впливу на середовище і спільний пошук рішень для покращання стану довкілля, а

також спільні пошуки рішень щодо проблем, пов'язаних з охороною та раціональним використанням природних ресурсів [19].

У 2017 році між Мінекоенерго України та Міністерством охорони навколишнього середовища та регіонального розвитку Латвійської Республіки про співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища було підписано угоду, відповідно до якої сторони будуть розвивати та поглиблювати співпрацю в галузі охорони навколишнього природного середовища в інтересах Сторін з метою вирішення глобальних і регіональних екологічних проблем спільними зусиллями з урахуванням міжнародних зобов'язань та здійснюючи відповідні спільні заходи [18].

Не менш важливим є реалізація міжнародно-правових норм та здійснення відповідних змін у чинному законодавстві. Так, Україна активно співпрацює з ЄС у сфері навколишнього середовища. З цього приводу, Н. Я. Шпарик зауважує, що «зацікавленість України у вступі до ЄС в майбутньому повинна сприяти виконанню вимог щодо адаптації законодавства, зокрема у сфері охорони довкілля. Правова система Європейського Союзу створює більш якісні механізми для виконання зобов'язань держав, які бажають у майбутньому стати її членами, порівняно із системою права міжнародних договорів» [22, с.126]. Джон Остін вважає, що «міжнародне право – це не право взагалі, оскільки воно не має спеціальних заходів примусового застосування. Для реалізації реального «права» потрібен суверен» [1, с.208]. Таким «сувереном» є Європейський Союз, для вступу в який необхідне виконання конкретних правил, а не лише прийняття декларативних норм.

Наразі основним документом яким регулюється таке співробітництво є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони у 2015 [20]. 21 серпня 2014 року Мінекоенерго представило

«Національну стратегію наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля», яка стала базисом для подальшої реалізації стандартів ЄС у законодавстві України [10].

На виконання зазначених актів було прийнято Закон України «Про Основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року», який визначає основні проблеми України щодо екології та визначає подальші напрями нормативного врегулювання зазначених питань [12]. На виконання цього закону Мінекології у 2019 представило проект Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2020-2025 роки. Додатково були прийняті й інші закони, а саме: «Про оцінку впливу на довкілля», «Про стратегічну екологічну оцінку», було внесено зміни у Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», було також розроблено проект Закону України «Про систему моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів», який побудований відповідно до міжнародно-правових норм.

Аналізуючи прийняті акти та їхню імплементацію в законодавство України хотілося б виділити один із основних напрямів спільної діяльності держав, а саме - досягнення вуглецевої нейтральності, що стосується 7 та 13 Цілей сталого розвитку. Більшість вчених дотримується думки про те, що скорочення викидів CO₂ можливе, такий висновок було опубліковано у статті групи авторитетних вчених «A roadmap for rapid decarbonization» журналі Science від 24 березня 2017 року [4, с.17]. Дорожня карта (roadmap- eng.) вчених базується на так званому «вуглецевому законі» – скороченню вдвічі валових викидів антропогенного (спричиненого людською діяльністю) CO₂ кожні десять років. ПРООН було визначено тезу щодо скорочення глобальних викидів CO₂ на 45% між 2010 та 2030 роками та досягнути нуля до 2050 року. Реалізації зазначених положень сприяє реалізація Рамкової Конвенції ООН зі

змін клімату стала передовим форумом, де впливові представники країн, бізнесу, неурядового сектору та наукової спільноти зустрічаються для обговорення та уточнення світової дорожньої карти з декарбонізації, де країни долучаються та впроваджують механізми для отримання зазначених результатів, зокрема, скасовуються пільги щодо видобування викопного газу, тощо.

Погоджуємося з думкою В. В. Костицького, що «заслужує на увагу досвід Європейського Союзу у формуванні міжнародної екологічної політики й міжнародного екологічного законодавства, особливо стратегічної позиції ЄС щодо навколишнього середовища, прагнення Європейського Співтовариства до високого ступеня охорони навколишнього середовища, покращення його якості, підвищення рівня і якості життя людей [7]. Оскільки, Європейський союз активно бере участь у вирішенні глобальних екологічних проблем, то він пропонує своє бачення їх подолання. У грудні 2019 року Урсула фон дер Ляйен, Голова Європейської Комісії, офіційно представила Європейський Зелений Курс (the European Green Deal), що являє собою програму дій вищого органу виконавчої влади ЄС. 15 січня 2020 Європейський парламент в цілому підтримав програму своєю резолюцією [3].

Головною метою цього документу є забезпечення сталого економічного зростання, яке не буде нести загрозу навколишньому середовищу [3]. Наразі Європа протистоїть економічній та екологічній кризам. Щодо останньої, то ми можемо спостерігати: деградацію ґрунтів, танення льодовиків, забруднення вод та повітря, скорочення популяцій тварин та ін. Частина планети може стати непридатною для життя у близькому майбутньому. Тому є необхідність у радикально новому підході, який зміг би зупинити ці негативні тенденції та забезпечити екологічну безпеку як в Європі, так і в усьому світі. І цим новим підходом став Європейський Зелений Курс. Програма включає: план дій з

круговою економікою; перегляд політики щодо клімату; нагороди для фермерів за управління та зберігання вуглецю в ґрунті, поліпшення управління поживними речовинами, зменшення викидів; лісову стратегію.

Щодо кругової економіки, то у пункті 30 Зеленого Курсу вказується, що «перехід до сучасної, кліматично нейтральної, високоефективної та конкурентоспроможної промислової бази в ЄС має бути не пізніше 2050 року. Промислова стратегія повинна зосереджуватися на стимулюванні бізнес-моделей, спрямованих на досягнення нейтральності клімату, ефективності використання ресурсів, розвитку міжнародної конкурентоспроможності та уникнення делокалізації європейських галузей» [3]. Це означає, що продукція на ринках ЄС, повинна бути розрахована на тривалу експлуатацію, повторне використання, а також складатися в більшій мірі з переробленого матеріалу замість первинної сировини. ЄС пропонує посилити заходи проти забруднення пластиком, зокрема у морському середовищі та закликає до ширших обмежень пластикових виробів для одноразового використання; підтримує поступове зменшення, а до 2030 року заборону на ринку ЄС упаковок і тари, які не підлягають багаторазовому використанню, забезпечуючи при цьому безпеку харчових продуктів. Отже, Європейська Комісія підкреслює необхідність переходу на повністю кругову використання пластмас.

Щодо проблеми знеліснення, то у пунктах 71,72 Зеленого Курсу зазначається, що «ліси є незамінними для нашої планети та біорізноманіття; ЄС вітає намір Комісії подолати глобальне вирубування лісів і просить її активізувати свої дії; закликає Комісію негайно представити пропозицію про європейську правову базу, з особливим акцентом на боротьбі з основними чинниками імпортного вирубування лісів, натомість заохочувати імпорт, який не створює вирубування лісів за кордоном; нагадує про необхідність вживання заходів для боротьби з незаконною вирубкою лісу в Європі; наголошує, що

зусилля з лісовідновлення мають бути спрямовані на покращення біорізноманіття, а також на зберігання вуглецю» [3].

Однак очевидно, що перехід до кліматично нейтральної Європи потребує злагоджених та ефективних дій не тільки держав, що входять до складу ЄС. У Європейському Зеленому Курсі окреслена «дипломатія зеленого курсу». У пункті 107 підкреслюється, що «ЄС як найбільший єдиний світовий ринок, може встановлювати стандарти, і вважає, що повинен посилити свою політичну допомогу на основі «дипломатії зеленого курсу», а також «кліматичної дипломатії»; ЄС повинен стимулювати співробітництво з іншими країнами з метою привернення їхньої уваги до проблем клімату; наголошується, що ЄС має відігравати свою роль у забезпеченні справедливого та впорядкованого переходу всіх частин світу, особливо регіонів, що значною мірою залежать від викопного палива» [3].

Таким чином, Європейський Союз можна вважати лідером за обсягом надання міжнародної допомоги з розвитку іншим країнам. Г. Г. Білак наголошує, що є обов'язковим «запозичення пріоритетних напрямків вирішення екологічних проблем у розвинутих країнах Європи, щоб потім на їх основі збільшувати власні можливості розвитку» [5]. Тому, на нашу думку, Україна повинна стати частиною цієї програми дій, адже тоді є можливість спільно з ЄС боротися із наслідками змін клімату. Крім того, це позитивно вплине на економіку, адже це нові фінансові перспективи, та енергетична безпека.

Наразі Кабінет Міністрів України вже створив міжвідомчу робочу групу, яка буде займатися питаннями подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської комісії «Європейська зелена угода». Робоча група утворена з метою «забезпечення узгоджених дій центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо визначення механізмів реалізації державної

політики з питань імплементації цілей сталого розвитку України, створення умов для забезпечення конкурентоспроможності українських виробників та підприємств під час реалізації ініціативи Європейської Комісії «Європейська зелена угода», збереження біорізноманіття, захисту здоров'я, добробуту громадян від ризиків та наслідків зміни клімату» [13]. Відповідно до постанови, основними завданнями міжвідомчої робочої групи є: «посилення інституційної взаємодії між Україною та Європейською Комісією; зменшення викидів парникових газів; розвиток сфери використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива; запобігання та скорочення промислового забруднення; залучення «зелених» інвестицій та розроблення інвестиційних планів, спрямованих на їх реалізацію; сприяння виробництву товарів та продукції багаторазового використання, створення інноваційної екосистеми; удосконалення нормативно-правового регулювання з питань, які виникають у сфері зміни клімату» [13].

Крім того, 4 березня 2020 Європейським Союзом офіційно було представлено проект кліматичного законодавства (Європейського закону про клімат — European Climate Law), націленого на досягнення Європою вуглецевої (кліматичної) нейтральності до 2050 року, ініційованою ООН. Законом передбачається необхідна мета — досягнути чистих нульових викидів парникових газів до 2050 року. Інститути ЄС і держави-члени мають вжити необхідних заходів на всіх рівнях для досягнення мети. Цей закон містить механізми контролю за його виконанням а саме: механізми оцінки досягнутого прогресу, зокрема, виконання членами ЄС планів у сфері розвитку енергетики і кліматичних заходів, регулярні доповіді відповідної інституції ЄС та узагальнення наукових даних про кліматичні зміни та їх вплив. Такий прогрес має бути переглянуто кожні п'ять років, відповідно до цілей, які визначені Паризькою кліматичною угодою. Також планується ввести податок на ввезення

газу з-за кордонів ЄС. Щодо України, то 7 грудня 2016 року затверджено Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. Політика протидії зміні клімату спрямована на мінімізацію викидів парникових газів шляхом низьковуглецевого розвитку економіки. У рамках реалізації політики адаптації до змін клімату має бути значно посилена система раннього оповіщення та реагування на небезпечні природні явища і стихійні лиха, прямо чи опосередковано пов'язані з кліматичними процесами.

Висновки та перспективи досліджень у даному напрямку. Отже, діяльність окремо кожної держави щодо регулювання питань, пов'язаних із поліпшенням екологічної ситуації в середині країни може бути недостатньою для подолання шкідливих наслідків антропогенної діяльності для навколишнього середовища. Так, найкращим шляхом для вирішення такої ситуації є міждержавна співпраця в рамках спільного врегулювання зазначених проблем шляхом інтернаціональної діяльності міжнародних організацій: ООН та її інституції МАГАТЕ, ЮНІДО, ВООЗ та відповідні фонди - ГЕФ, які спільно реалізують загальну програму щодо поліпшення екології у світі - Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП); ЄС та її основних інституцій.

Діяльність зазначених організацій є лише однією стороною спільної міжнародної діяльності держав, а саме її інституційним аспектом. Іншою стороною такої взаємодії є нормативне врегулювання вирішення зазначених проблем шляхом прийняття та імплементації у національні системи міжнародно-правові норми, джерелами яких є конвенції, угоди, резолюції, директиви міжнародних організацій. Тобто ці два аспекти є двома сторонами загального явища - міжнародного співробітництва держав щодо вирішення екологічних проблем, яке грає основну роль для стабілізації ситуації у світі. Враховуючи активність організацій та постійне удосконалення міжнародно-

правового регулювання, вважаємо, що дослідження даного напрямку є перспективним.

Література

1. Austin J. The Province of Jurisprudence Determined. 1 st edn., 1832. 208 p.
2. European climate law – achieving climate neutrality by 2050. URL: <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12108-Climate-Law>
3. Resolution of 15 January 2020 on the European Green Deal: European Parliament 2019/2956 (RSP).
4. The article “A roadmap for rapid decarbonization”. URL: <https://science.sciencemag.org/content/355/6331/1269.full>
5. Білак Г. Г. Міжнародне співробітництво з екологічних проблем країн-членів Карпатського євро регіону // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. 2015. Вип. 1. С. 124-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_1_24.
6. Гаврильців М. Т. Державна природоохоронна політика України в умовах глобалізації // Право і суспільство. 2014. № 6.1(2). С. 129-133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_6.
7. Гетьман А. П. Костицький В. В. Екологічні права людини в національній міжнародній правовій доктрині // Проблеми законності. 2013. Вип. 124. С. 68-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2013_124_9.
8. Гладка Л. І., Шаляпіна А. С. Світовий досвід та співробітництво України у сфері охорони навколишнього середовища // Культура народів Причорномор'я. 2013. № 254. С. 70-73.

9. Національна доповідь України про Цілі сталого розвитку. Міністерство економічного розвитку і торгівлі. 2017. с.176. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf
10. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля. Київ, 2015. С. 107. URL: https://menr.gov.ua/files/docs/draft_NAS_FEB2015.pdf
11. Остапчук Т.М. Екологічні проблеми великих міст // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. 2014. № 2. С. 304-311.
12. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019. № 2697-VIII // Відомості Верховної ради України. 2019 р. № 16. Ст. 8.
13. Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії “Європейська зелена угода”: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.02.2020. № 20 // Офіційний вісник України. 2020 р. № 12. Ст. 164.
14. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019. № 722/2019 // Офіційний вісник України. 2019. № 79. Ст. 7.
15. Савченко В.Ф. Екологічні проблеми: світовий досвід і міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища // Міжнародні економічні відносини. 2011. № 1(9). С. 180-188.
16. Стратегический план ПРООН на 2018–2021 роки. Нью-Йорк. 2017. URL: <https://undocs.org/DP/2017/38>
17. Туниця Т. Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст // Знання. 2006. Ст. 300.

18. Угода між Міністерством екології та природних ресурсів України та Міністерством охорони навколишнього середовища та регіонального розвитку Латвійської Республіки про співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища від 04.04.2017. №15 // Офіційний вісник України. 2018. №15. Ст.147.
19. Угода між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища від 10.0.1993. № 26 // Офіційний вісник України. 2005. №26. Ст.143.
20. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 26.09.2014. № 75 // Офіційний вісник України. 2014. №75. Ст.83.
21. Чижденко О. О. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2017. №16 (2). С. 83-86. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_16\(2\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_16(2)_21).
22. Шпарик Н. Я. Проблеми імплементації міжнародно-правових актів у екологічне законодавство України // Право і суспільство. 2014. № 4. С. 124-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_4_23.

References

1. Austin J. The Province of Jurisprudence Determined. 1 st edn., 1832. 208 p.
2. European climate law – achieving climate neutrality by 2050. URL: <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12108-Climate-Law>

3. Resolution of 15 January 2020 on the European Green Deal: European Parliament 2019/2956 (RSP).
4. The article "A roadmap for rapid decarbonization". URL: <https://science.sciencemag.org/content/355/6331/1269.full>
5. Bilak G. G. International Cooperation for Environmental Problems of the Karpatskogo Euro-Member Region // Science News of the Mukachev Sovereign University. Ser.: Economy. 2015. №.1. PP. 124-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_1_24.
6. Havryltsev M.T. State environmental policy of Ukraine in the conditions of globalization // Law and Society. 2014. №. 6.1 (2). PP. 129-133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_6.
7. Hetman A. P. Environmental human rights in national international legal doctrine // Problems of legality. 2013. № 124. PP. 68-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2013_124_9.
8. Gladka L. I., Shaliapina A.S. World experience and cooperation of Ukraine in the field of environmental protection // Culture of the peoples of the Black Sea. 2013. № 254. P. 70-73.
9. National Report of Ukraine on Sustainable Development Goals. Ministry of Economic Development and Trade. 2017. P.176. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf
10. National Strategy for Approximation of Ukrainian Legislation to EU Environmental Law. Kyiv, 2015. P. 107. URL: https://menr.gov.ua/files/docs/draft_NAS_FEB2015.pdf
11. Ostapchuk T.M. Environmental problems of large cities // State and municipal intelligence. 2014. № 2. PP. 304-311.

12. On the Fundamental Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the Period up to 2030: Law of Ukraine of 28.02.2019. No. 2697-VIII // Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2019 № 16. P. 8.
13. Establishment of an Interagency Working Group on Coordination of Climate Change Impacts within the European Commission Initiative "European Green Agreement": Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 01.02.2020. № 20 // Official Bulletin of Ukraine. 2020 № 12. P. 164.
14. On the Sustainable Development Goals of Ukraine until 2030: Presidential Decree of 30.09.2019. № 722/2019 // Official Bulletin of Ukraine. 2019. № 79. P. 7.
15. Savchenko V.F. Environmental issues: world experience and international cooperation in the field of environmental protection // International Economic Relations. 2011. №. 1 (9). PP. 180–188.
16. UNDP Strategic Plan for 2018-2021. New York. 2017. URL: <https://undocs.org/DP/2017/38>
17. Tunytsya T.Y. Balanced nature management: national and international context. Znannya. 2006. P. 300.
18. Agreement between the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine and the Ministry of Environment and Regional Development of the Republic of Latvia on cooperation in the field of environmental protection of 04.04.2017. №15. Official Bulletin of Ukraine. 2018. №15. P. 147.
19. Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Federal Republic of Germany on cooperation in the field of environmental protection dated 10.0.1993. № 26 // Official Bulletin of Ukraine. 2005. №26. P. 143.
20. Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of

the other part of 26.09.2014. № 75 // Official Bulletin of Ukraine. 2014. №75.
P. 83.

21. Chyzhenko O.O. International cooperation in the field of environmental protection // International scientific journal "Internauka". 2017. №. 16 (2). PP. 83-86. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_16\(2\)__21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_16(2)__21).
22. Shparik N. Y. Problems of implementation of international legal acts in the environmental legislation of Ukraine // Law and Society. 2014. №. 4. PP. 124-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_4_23.